

**Od amatéra a diletanta
k profesionálovi a reformátorovi**

Spolek Alexejevových 1877–1887

- rodinné divadlo Alexejevových působící na amatérské bázi
- Spolek hrál v Moskvě, v rozlehlém bytě Alexejevových...
- ... a v Ljubimovce – letním sídle (statku) Alexejevových poblíž Moskvy, kde nechal otec postavit divadélko pro své děti a jejich přátele
- repertoár Spolku Alexejevových – komedie, vaudevilly, pantomimy, živé obrazy i dramata, tj. zábavní repertoár 2. pol. 19. stol.
- Stanislavskij byl v 17 letech hereckou hvězdou Spolku Alexejevových
- zde v 19 letech uskutečnil své první pokusy o režii

Odbočka k dobovým žánrům

- vaudeville – komický žánr se zpěvy (kuplety), v Rusku oblíbený od 40. let 19. století, později byl vytlačen operetou, v 80. letech upadá
 - pantomima
 - živé obrazy (tableau vivants) – druh pantomimy, kompozice předváděné pózujícími osobami

Zkušenosti a divadelní vzdělání

Úklady a láska
Stanislavskij se svou
budoucí ženou Lilinou

- 1877 začal navštěvovat činoherní představení moskevského Malého divadla
- Malé divadlo je nositelem tradice ruského realismu A. N. Ostrovského a realistického herectví
- vystupoval i s jinými amatérskými soubory různé umělecké úrovně
- 1885 začal používat umělecký pseudonym Stanislavskij
- 1885 čtyři měsíce navštěvuje Moskevské divadelní učiliště (herecká škola při Malém divadle)
- krátce navštěvuje pařížskou konzervatoř, kde se seznámil s „kontrastní metodou“; později uplatněna v hesle: *„Když hraješ zlého, hledej v čem je dobrý.“*
- 1887 vystupuje na scéně Malého divadla a postupně začíná pronikat do profesionálního divadelního světa

Pokusy o kariéru operního zpěváka

- 1884 soukromé hodiny operního zpěvu u Fjodora Petroviče Komissarževského
- Komissarževskij byl operní pěvec a režisér, přejímal reformní myšlenky Richarda Wagnera, otec herečky Věry Komissarževské
- 1886 se Stanislavskij vzdává kariéry operního zpěváka, neboť má problémy s hlasivkami (přepíná je), s Komissarževským ale zůstává v písemném kontaktu
- 1890 vystupuje v soukromé domácí Mamontově opeře – amatérská scéna, na níž jsou uplatňovány některé prvky reformních snah Richarda Wagnera

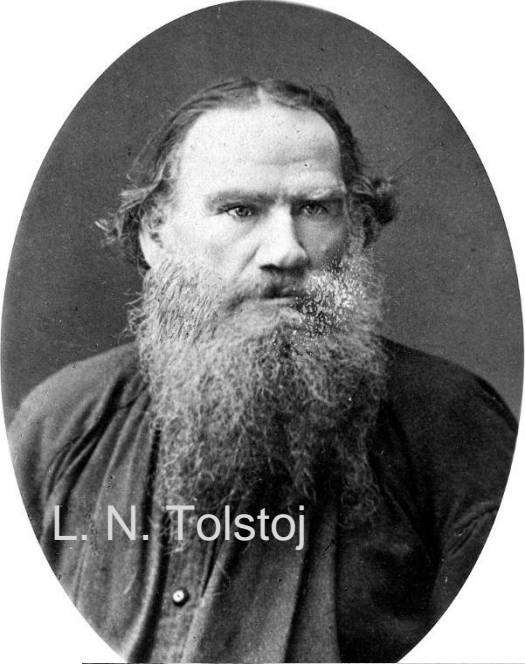
F. P. Komissarževskij

Spolek umění a literatury 1888–1898

- amatérské divadlo profesionální úrovně
- vznik dramaticko-hudební školy při spolku, ve které učili herci Malého divadla
- členy Spolku byly učitelé, úředníci, studenti, obchodníci – všichni hráli na amatérské bázi, proto se muselo často zkoušet večer nebo i v noci
- repertoár Spolku nebyl jen zábavní, divadlo inscenovalo hry A. N. Ostrovského, klasický repertoár (W. Shakespeare) a ruské pokrokové hry (L. N. Tolstoj)
- 1889 první samostatná Stanislavského režie v rámci Spolku umění a literatury

**Inscenace *Plody vzdělanosti, Foma,*
*Uriel Acosta a Othello***

Plody vzdělanosti

L. N. Tolstoj

Stanislavskij

- 1891 – premiéra hry *Plody vzdělanosti* Lva Nikolajeviče Tolstého
- zrod ruské moderní režie a de facto uměleckého programu, který přešel do prvního období existence MCHT
- inscenace byla dobovou kritikou hodnocena výše než inscenace profesionálního Malého divadla
- část herců z této inscenace později přešla do souboru MCHT
- po vzoru Meiningenských vypracoval Stanislavskij režijní knihu, propracoval do detailů kostýmy, výpravu, světelné a zvukové efekty, mizanscénu, souhru herců
- Stanislavskij pracuje s realistickými a naturalistickými detaily
- jako herec stejně jako režisér usiluje o pravdivý výraz, odmítá herecké šablony, rutinu, přetvářku

Foma

- 1891 premiéra hry *Foma*, dramatisace povídky Fjodora Michajloviče Dostojevského *Ves Stěpančikovo*
- V této inscenaci vytváří Stanislavskij jevištní náladu pomocí scénických efektů:

noční scénérie, paprsky měsíčního svitu, svíce v rukou postavy, štěkot psů v dálce, vzdálený zpěv opilců a slavičí trylky, občasné zahřmění, ticho před bouří

- tyto efekty později uplatní v inscenacích Čechovových her

Uriel Acosta

- 1895 Stanislavskij získává věhlas jako režisér díky inscenaci *Uriel Acosta* podle hry německého dramatika Karl Gutzkova (Guckov)
- vytvořil zvukovou partituru inscenace
- zkoušky jsou přísně organizovány s vojenskou disciplínou po vzoru Meiningenských
- davové scény jsou propracovány do detailů
- některé postupy z této inscenace využil Stanislavskij v inscenaci *Car Fjodor Ioannovič*, kterou byl v roce 1898 otevřen MČHT

Othello

- 1896 inscenace *Othella* Williama Shakespeara
- opět vytváří propracovanou režijní partituru
- Stanislavskij hrál hlavní roli Othella, v níž vyšel z hereckého pojetí Tommasa Salviniho
- jeho výkon ocenil italský herec Ernesto Rossi nebo mladý a talentovaný Vsevolod Emiljevič Mejerchold
- po premiéře *Othella* vyzvala kritika soubor, aby se zprofesionalizoval, o čemž Stanislavskij začal uvažovat
- nicméně herectví bylo v této době stále považováno za nejistou existenci
- společensky nebylo rovněž přijatelné kombinovat práci ve správní radě továrny Alexejevových s profesí herce

Malé divadlo

Na scéně Malého divadla

- v průběhu 90. let začal vystupovat s profesionálními herci Malého divadla
- v roce 1894 je kritikou považován za naději ruského divadla

Maria Nikolajevna Jermolova

Cesty k MCHT

- 1882 byl zrušen monopol dvorských divadel (v Moskvě např. Malé divadlo), což umožňovalo vznik soukromých divadel
- soukromá divadla měla různou úroveň, většinou ale podléhala komerčním tlakům
- 1896 Stanislavskij inscenoval v soukromém Solodovnikovském divadle hru Gerharda Hauptmanna *Hanička (Haniččino nanebevzetí)* a ačkoliv jeho dramaturgie byla otevřená současným modernistickým hrám, produkce divadla neumožňovala režiséru Stanislavskému reformovat herecký styl
- velkým omezením pro existenci všeobecně přístupných a zároveň umělecky náročných divadel byl několikastupňový systém cenzury v Rusku, zvláště cenzura pro tzv. lidová představení

Vzory MCHT – nezávislá divadla v západní Evropě

André Antoine

Tkalci G. Hauptmanna

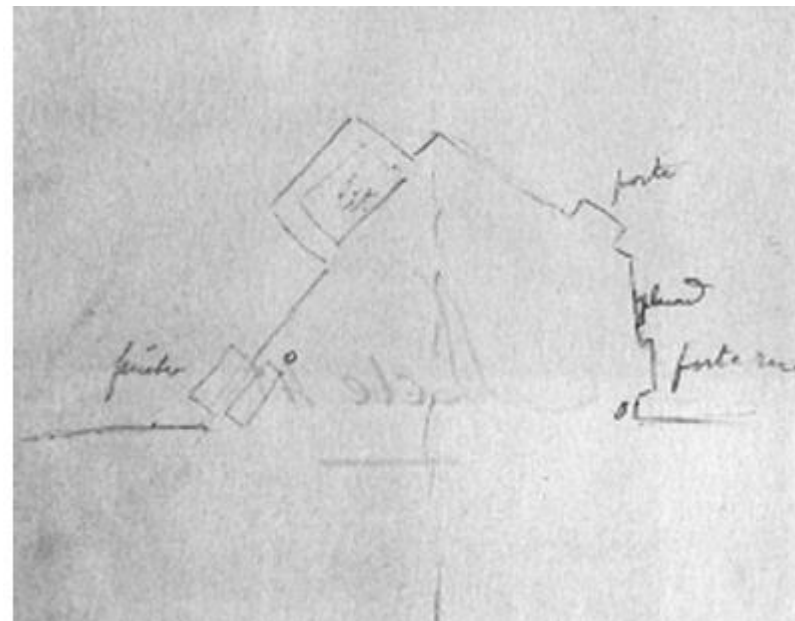
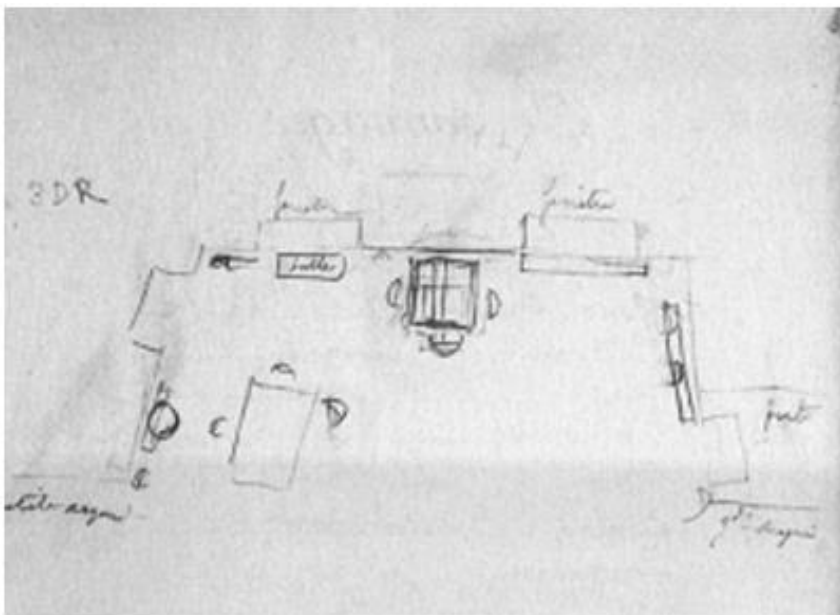
- pařížské Théâtre Libre André Antoina (1887–1894), přístupné na základě předplatného pouze členům, čímž se vyhnulo cenzuře
- berlínské Freie Bühne (1889–1894), inspirováno pařížským Théâtre Libre, hrálo o nedělích pouze pro členy
- berlínské Freie Volksbühne, existuje od roku 1890, kdy bylo povoleno pořádat divadelní představení pro lidové publikum
- londýnské divadlo Independent Theatre Society (1891–1897), rovněž na základě klubovního předplatného, aby se vyhnulo cenzuře

Otto Brahm

- dramaturgie nezávislých divadel – Emil Zola, Henrik Ibsen, Gerhard Hauptmann, Lev Nikolajevič Tolstoj, August Strindberg, George Bernard Shaw a další realističtí a raní symbolističtí dramatici
- pouze André Antoine výrazně přispěl k proměně inscenačního stylu – využíval principu pověstné „čtvrté stěny“, důraz na pravdivé a autentické jednání herců
- MCHT bylo na rozdíl od západoevropských nezávislých divadel od svého počátku profesionální
- MCHT kladlo důraz na reformu inscenační praxe více než na progresivní dramaturgii

- Klíčovým inovativním uměleckým principem Antoina je, že tři postavené stěny by měly být nakloněny tak, aby byl optimalizován divákův pohled do místnosti. Většina tehdejších francouzských kritiků takto vytvořenou asymetrickou konstrukci jeviště neocenila
- Antoine ji považoval za lék proti umělé symetrii tradičního kukátkového divadla

Čtvrtá stěna

- koncept čtvrté stěny je připisován Diderotovi, který věřil, že ignorováním publika mohou umělci lépe napodobit realitu. V roce 1758 napsal: „Představte si obrovskou zed' napříč jevištěm, která vás odděluje od publika, a chovejte se přesně tak, jako by se opona nikdy nezvedla.“
- koncept čtvrté stěny se stal známějším v období naturalismu
- André Antoine s konceptem čtvrté stěny experimentoval

